СВОБОДА
УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК
УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

SVOBODA
UKRAINIAN DAILY
OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXIV. Ч. 256. Джерзи Сіті, Н. Дж., середа, 3. листопада, 1926.

VOL. XXXIV. No. 256. Jersey City, N. J., Wednesday, November 3. 1926. THREE CENTS

НАЙВИСШИЙ СУД ПОТВЕРДЖУЄ ПОДВІЙНУ ВІДВІЧАЛЬНІСТЬ ЗА НАРУШЕННЄ ПРОГИБІЦІЇ

ВАШИНҐТОН, 1. листопада. — Найвисший Суд Злучених Держав видав нині важне рішенне в справі відвічальности осіб за нарушенне прогибіційного закона.

Позовник саме протестував проти такого пояснювання прогибіційного закона, що кождий нарушуючий його мавби відповідати раз перед федеральним судом, а відтак ще й в друге перед стейтовим. Сього рода подвійну відвічальність позов називав незгідну з конституцією Злучених Держав.

Суд станув однак на зовсім другім становищи. Правда, в Злучених Державах влада судів стейтових добре розмежована від влади федеральних судів, і кожда справа приходить до одного або другого суду, а не до обох, однак нарушення прогибіції можуть каратися і судами федеральними і рівночасно судами стейтовими. Таке розуміннє закона не противиться конституції, бо 18. поправка до конституції, себто прогибіційний закон, саме предбачує подвійні закони й подвійні кари. Хто робить або продає алькоголічні напитки, той рівночасно нарушує закони федеральні й стейтові.

КОЛИСЬ БІДНИЙ ІМІҐРАНТ — НИНІ КУПУЄ ДІМ ЗА 11 МІЛІОНІВ.

ФИЛАДЕЛФІЯ, 1. листопада. — Джосеф Каплан, який в 1890. році приїхав з Анґлії без цента в кишені, купив нині Вайденер Билдинґ, за який він заплатив 11 міліонів долярів.

ВИСОКІ КАРИ ЗА ФАЛШИВІ ТВЕРДЖЕННЯ ПРИ ВИЇЗДІ З АМЕРИКИ.

НЮ ЙОРК, 1. листопада. — Федеральний суд наложив на двох іміґрантів, які подали в прозьбах о дозвіл на виїзд з Америки, фалшиві факти, кару в сумі півтора тисячі долярів на особу. Суддя дав їм до вибору заплатити ґривну або піти відсидіти кару, але вони заплатили готівкою.

Обжаловані зізнали, що вони жонаті з женщинами, з якими виїзджали до Европи.

АНҐЛІЙСЬКІ МОРЯКИ НЕ ХОЧУТЬ ПІДДЕРЖУВАТИ ВУГЛЕВОГО СТРАЙКУ.

НЮ ЙОРК, 1. листопада. — Анґлійські моряки не слухають заклику анґлійських робітничих юній не найматися на кораблі, які возять з Америки уголь до Анґлії. Моряки наймаються, не зважаючи на заклик не ломати страйку анґлійських вуглевих робітників.

СМЕРТЬ ВИНАХОДЧИКА З ГОЛОДУ.

НЮ ЙОРК, 1. листопада. — В маленькій кімнатці на 172 Молбері Стріт найдено нині тіло Даніела Зампареллі, 71-літного винаходчика, який від довшого часу працював на придуманнем машини, яка мала зреволюціонізувати промисел. Лікарі, які оглядали тіло, ствердили, що Зампареллі помер з голоду.

НОВИЙ СУД НАД УРЯДОВИМ СКАНДАЛОМ.

ВАШИНҐТОН, 1. листопада. — Нова росправа проти Фола, бувшого секретаря нутрішних справ, та Едварда Догені, нафтового спекулянта, за обманюванне федерального уряду визначена на 22. листопада.

СМЕРТЬ ВІД ҐАЗУ.

ГОРНЕЛ, Ню Йорк, 1. листопада. — Вибух ґазу попарив 39-літну Анну Сологуб та її трое малих дітий так тяжко, що мати й померла, а її діти борються зі смертю.

Женщина, видно, лишила ґазову полумінь, але вона погасла. На другий день рано вона пробувала засвітити ґаз, і тоді наступив вибух.

РОБІТНИКИ ПРОТЕСТУЮТЬ ПРОТИ ЗАБОРОНИ ПИКЕТОВАННЯ.

НЮ ЙОРК, 1. листопада. — Юнія Американських Горожанських Свобід скликала на нині вечером віче в справі протесту проти судової заборони ставити пикети в кравецькім страйку. На вічу промовляло богато визначних бесідників, межи ними Даров, відомий як найліпший карний адвокат Америки. Віче постановило піти в суд з процесом проти судової заборони проти пикет.

ЗАКИДАЮТЬ НАДУЖИВАННЄ РЕЛІҐІЇ.

НЮ ЙОРК, 1. листопада. — Ґенерал американської армії Чарлз Самоерол виступив з промовою, яку розіслала радіова стація „Даблю-І-Ей-Еф", а в якій він виступив проти церков, які під покришкою релігії ведуть аґітацію за поменченнем американської армії.

СМЕРТЬ НАЙБІЛЬШОГО „ЧАРІВНИКА".

ДІТРОЙТ, Мишиґен, 1. листопада. — В місцевім шпитали помер від невдачної операції сліпої кишки Гарі Гудіні, відомий як найбільший „чарівник" світа.

Відомий він був не лишень з того, що вмів робити всякі „чарівні штуки", яких другі не вміли, але й з того, що він ніколи не приписував собі надземної сили, а просто заявляв, що се справа вправи й знания. Він виступав теж проти всяких спіритистичних сеансів, доказуючи, що всі вони вислід обману або самообману.

ДЕНЬ ПЕРШОГО ЛИСТОПАДА

ЦЕ ВЕЛИКЕ НАЦІОНАЛЬНЕ СВЯТО. ЦЕ ПАМЯТЬ ПРО ТУ РАДІСНУ І ЩАСЛИВУ ХВИЛЮ, КОЛИ ВІДРОДИЛАСЯ НА ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВА.

ЦІЛИЙ МІСЯЦЬ ЛИСТОПАД ПРИЗНАЧЕНИЙ ДЛЯ ВШАНОВАННЯ ТОЇ ПАМЯТИ, А КОЖДА УКРАЇНСЬКА ГРОМАДА, ПАМЯТАЮЧИ НА ЦЕ, ЗБИРАЄ З НАГОДИ ЦЕГО СВЯТА ЖЕРТВИ НА ДАЛЬШУ БОРОТЬБУ, НА ІНВАЛІДІВ І НА ПОЛІТИЧНИХ ВЯЗНІВ ТА ПЕРЕСИЛАЄ ЇХ ДО КРАЮ ЧЕРЕЗ:

OBYEDNANYE, P. O. BOX 411, PHILADELPHIA, PA

КОМУНІСТИЧНА ОПОЗИЦІЯ ПІДДАЛАСЯ ЗОВСІМ.

МОСКВА, 31. жовтня. — На зїзді комуністичної партії подано до відома, що Медведев і Шляпніков, провідники так званої „робітничої опозиції в Баку" піддалися зовсім партії більшости та відкликали всі свої „ереси".

Комуністичний провід надає сьому фактови великої ваги, немовби сим покінчено з усею боротьбою в рамках комуністичної партії.

ГАРНІ ВІДНОСИНИ В ПУБЛІЦИСТИЦІ ЗАКАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ.

На Закарпатській Україні виходить за чеські гроші чеський часопис „Подкарпатске Гляси", який пише безнастанно клевети на Українців. За чеські гроші виходить також „Карпаторусский Вістник", якого ціллю також кидати клевети на Українців. А хто їх редактори? „Подкарпатске Гляси" редаґує бувший жандарм Свойще, а редакцію „Карпаторусского Вістника" обняв недавно п. Бескид, який прийшов просто з жандармської касарні і, скинувши жандармський мундур, став редактором цього часопису. Так виглядає незалежна преса на Закарпатті. Бувші жандарми і поліцаї обняли там вже премногі уряди. Та щоби й преса опинилася в їх руках, цього не було і за царської влади в імперіялістичній Росії.

ТУНЕЛЬ МІЖ ЕСПАНІЄЮ І МАРОКОМ.

Французькі часописи повідомляють, що Еспанія задумує повести підморський тунель між Еспанією та Мароком. Цей проект мала апробувати вже Анґлія.

ЗА ЗВІЛЬНЕННЯМ КН. ВІНДІШҐРЕЦА.

На руки начальника угорської держави Гортія наспіло письмо з десять тисяч підписами, в якому підписані домагаються звільнення голосного фальшівника 1000- франкових банкнотів кн. Віндішґреца.

„СУСІДСЬКІ ПОРАХУНКИ".

В Золотім Вільну, пов. Борщів, А. Долинський, Петро Перун, Іван Ткачук і Василь Загайко мали сусідські порахунки з Петром Костюком і Василем Робаком. Тому вони змовилися і Робака убили, а Костюка дуже покалічили.

ЕКОНОМІЧНИЙ ЗАНЕПАД БУКОВИНИ.

В Чернівцях відбулося піврічне засідання буковинської Торговельної Камери, на яке явився також державний секретар фінансів Манойлеску. Між иншими бесідниками сказав радник Камери Бяновічі (Румун по національности), що злука Буковини з Румунією принесла національне визволення для Румунів, але за те повний економічний упадок. Коли Буковина перед війною щорічно підіймалася економічно, то тепер кожний день приносить чимраз то більший економічний упадок. Букарешт не показує найменшого зрозуміння для буковинських справ, що найліпше видно зі слідуючого: з 15 міліярдів леїв, які дав румунський державний банк у кредит усім провінціям, Буковина дістала всего 15 міліонів леїв, значить одну тисячну частину. За те доходи які має Румунія з Буковини, становлять 16 проц. державного бюджету: значить мало не шесту частину.

ДО ЮВИЛЕЮ АКАД. М. ГРУШЕВСЬКОГО.

Ювилейний комітет, під проводом академіка Тутковського, постановив між иншим орґанізувати при Всенародній Бібліотеці вистави творів М. Грушевського, видати науковий ювилейний збірник, присвячений діяльности М. Грушевського, просити Наркомос про видання нового повного видання великої „Історії України-Руси". Всенародня Бібліотека України присвячує М. Грушевському черговий випуск своїх видань „Нариси з історії Поділля".

ПОХІД НА НЕПОЛЬСЬКУ ПРЕСУ.

На одному з засідань польської ради міністрів обговорювано проект нового пресового закону. Цей закон предвиджує дуже гострі грошеві та адміністраційні кари. Тим способом задумує польське правительство замкнути уста опозиційній пресі, в першій мірі пресі непольських народів.

РАДА МІНІСТРІВ ЗАТВЕРДИЛА БУДЖЕТ НА 1927 РІК.

Польська рада міністрів затвердила буджетову провізорію на 1927 р. у висоті 1,899 міліовів, не вчисляючи до того інвестиційних кредитів, які залежатимуть цілковито від надвижки доходів. З цієї цифри припадає на військо 662 міліонів, просвіту 292 міл., на публичні роботи 85 міліонів.

БОЙКОТ ФРАНЦУСЬКОГО ПИСЬМЕННИКА.

Приїхав до Варшави визначний французький письменник Жорж Дюгамель, у товаристві другого письменника Ж. Шенневіє, як делеґата від комітету боротьби за амнестію для політичних вязнів. Вони не належать до ніякої політичної партії і хотіли безсторонно перевірити чутки про поведінку з політичними арештованими по вязницях. Дюгамель видав навіть отвертий лист до польської суспільности, в якім стверджує свої старі симпатії до народу, що є другом Франції і висловлює надію, що „польський нарід славний віддавна своєю моральною культурою та толеранцією зможе гармонійно розвязати внутрішні трудноці без засобів насильства, не відбираючи своїм громадянам найвищого добра людини — індивідуальної свободи!" Та ці високолетні слова не помогли Дюгамелеві. До нього поставились неґативно; майже вся преса та союз польських письменників; не могли йому вибачити його підпису на протестах проти білого терору в Польщі. Дюгамель імовірно не дав себе запрохати на бенкети офіціяльними комітетами, а хотів самостійно перевірити долю політичних вязнів. Як він посмів повірити в те, що йому оповідали про долю політичних вязнів у Польщі! Як посмів приняти на себе ролю такого делеґата! Не побачить нічого. Ніхто його не буде витати і нічого не покаже. Нехай вертається у Париж. І Дюгамель вернувся після короткого побуту у Варшаві. І польська преса тішиться, що „його приняли дуже холодно" і „що він не орієнтується в польських відносинах".

ПОХОРОН ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА.

Дня 9. м. м. відвели непроглядні маси українського громадянства тлінні останки пок. Гнатюка на Личаківське кладовище. Духовенство йшло під проводом о. крил. Куницького, о. крил. Лопатинського і о. пар. Садовського. Над отвертим гробом довершив відправи о. еп. др. Боцян. В часі похоронів співав хор під управою п. Т. Купчинського та грала селянська музика з Лисинич. Промовляли: др. Іван Брик (іменем Т-ва ім. Шевченка), проф. М. Галущинський (від „Просвіти"), артист-маляр Холодний (від Т-ва Допомоги Укр. Еміґрантам), др. Іван Раковський (від Української Вид. Спілки і Л. Н. Вістника).

СМЕРТЬ КОЖДОМУ, ЩО ВАЖИТЬ НА ЖИТТЄ МУССОЛІНІЯ

РИМ, 1. листопада. — По невданім атентаті на Муссолінія піднесли фашисти по цілій Італії клич: Смерть кождому, що важить на життя Муссолінія. Ґенеральний секретар фашистів Тураті мав промову до 50,000 фашистів і заявив, що мимо спротиву Муссолінія, фашисти мусять повзяти всякі можливі міри, щоби охоронити життє Муссолінія, з яким так тісно звязане життє і розвій не тільки фашистів, але й цілого італійського народу. Тураті домагається кари смерти на всіх тих, що були або є звязані в якийнебудь спосіб з послідним атентатом, або тими, що були.

Сам Муссоліні вислав зі свого дому Фіері депешу, в якій зазначив, що нічого не поможуть ніякі атентати, бо він буде так довго жив, доки не виконає всіх своїх плянів. Заразом взиває фашистів і цілий нарід, щоби не горячкувалися, а задержали повний спокій.

Приватні телеґрами вислали Муссолінійому тисячі людей, між ними італійський король і папа. Той послідний підніс, що видно, що Провидіннє Боже за ним, коли вже стільки разів виратувало його від смерти.

СОЦІЯЛІСТИ ЗМІНЮЮТЬ СВОЮ ПРОГРАМУ.

ВІДЕНЬ, 1. листопада. — Австрійська соціял-демократична партія відома з того, що вона найбільш радикальна. Через те не може вона вдержатися при владі. При виборах могла би вона одержати легко більшість, колиб приєднала яких 300,000 голосів, бо сам Відень, який становить одну трету цілого населення Австрії, в цілости в її руках. Соціял-демократи провалилися головно через селян, які належать головно до християнсько-суспільної партії. Вони повалили соціялістів тим, що застановили довіз поживи до Відня в часі, коли Відень її найбільше потребував. Тоді соціялістам не лишалося нічо инше, як резиґнувати. Тепер найбільш радикальний соціяліст Отто Бавер каже, що вони противні всякій кровавій революції, а рівнож і диктатурі пролетаріяту. Бо ніщо не є так погубне і небезпечне, каже Бавер, як необмежена власть або диктатура. Тому і австрійські соціялісти хочуть і будуть вірні засадам демократії. Такою програмою думають задоволити австрійських селян і дістати їх голоси при слідуючих виборах.

ПАРДОНУЮТЬ АРТИЛЕРІЙСЬКИХ ОФІЦИРІВ.

МАДРИД, 1. листопада. — Правительство рішило уласкавити всіх тих артилерійських офіцирів, які підняли були бунт проти уряду. Всім їм будуть привернені давні ранґи, а самі вони будуть приділені наново до полків. Це зарядженне видано на підставі загального народного сентименту, який противився покаранню тих офіцирів.

НІМЕЧЧИНА ХОЧЕ ВІДЗИСКАТИ СВОЇ КОЛЬОНІЇ.

ЖЕНЕВА, 1. листопада.—Німеччина сондує легонько ґрунт що до цего, щоби при помочи Ліґи одержати назад свої давні заморські кольонії. Проти цего виступили Анґлія і Франція, які твердять, що Ліґа не має права вирішувати ту квестію. Заразом до секретаріяту Ліґи прийшли заяви з Сирії, які походять від тамошного населення, яке рівнож протестує проти німецького мандату, а годиться радше на французький. Мимо тих спротивів справа та дуже важна і справляє дипльоматам чимало клопоту. На загал думають, що Німеччина одержить свої кольонії в Східній Африці, які забрала Анґлія. Кольонії потрібні Німеччині, бо звідтам може вона дістати дешеві сирівці, без яких не може розвиватися її індустрія.

ОПОЗИЦІЯ ВТИХОМИРИЛАСЯ.

МОСКВА, 1. листопада—На зїзді комуністичної партії говорили рівнож члени опозиції як Каменев, Троцький і другі. Всі їх мови були дуже льояльні. Вони виразно зазначили і підчеркнули, що вони не хочуть ломити партійної дисципліни, а дальше, що вони не мали заміру виступати проти Центрального Комітету.

ВЕЛИКА ПОВІНЬ В БЕЛЬҐІЇ.

БРУКСЕЛЯ, 1. листопада. — Великий переполох повстав серед населення з приводу виливу трох великих рік, які позаливали поля та цілі села. Вода підноситься далі. Населення втікло, полишаючи ціле своє добро. Вода сягає по деяких місцевостях до другого поверха, так, що треба було кликати військової помочи, щоби ратувати людей, що поховалися по поверхах домів.

РОБІТНИЧА ПАРТІЯ ЗИСКУЄ ПРИ ВИБОРАХ.

ЛОНДОН, 1. листопада. — При послідних виборах до міських і сільських рад в Анґлії перейшли кандидати Партії Праці великою більшостю у всіх місцевостях.

РУМУНСЬКИЙ КОРОЛЬ ДУЖЕ ХОРИЙ.

ВІДЕНЬ, 1. листопада. — Мимо того, що в Румунії заведено остру цензуру та прогнано американських кореспондентів, які відкривали двірські скандали, пересилають до Відня тайною дорогою відомости, що румунська преса дуже поденервована поїздкою королевої до Америки та що король дуже небезпечно хорий. Сподіються навіть катастрофи, а тут не полагоджена справа з поворотом престолонаслідника Кароля. З тих дописей видно, що румунська королева, яка робить трийомфи в Америці, не тішиться великою симпатією в своїм ріднім краю.

„SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917; authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Ситі і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

МЕХАНІЧНИЙ РОСПАД РОСІЇ

Для істнування й процвітання держави конче потрібним є, щоби територія й населення зросталися в один більш меньш одноцільний орґанізм. Народ, який се осягнув, сильний. Знова часто великі держави роспадаються через невідповідне достроєння народа до території. Студіюваннєм цього важного питання занимається політична ґеоґрафія.

Український ґеоґраф др. С. Рудницький в своїй праці „Українська справа зі становища політичної ґеоґрафії" доказує, що Україна має всі підстави до створення міцної держави в етноґрафічних межах. Він доказує, що терени, які посідає український нарід, се цілковито замкнутий та викінчений одноцільний економічний орґанізм. Населення й терен України тісно сполучені разом в одноцільний орґанізм. Всяке відділення самої незначної частини української етноґрафічної території від цілого не може йти на користь сусіднім державам, бо в їх орґанізмі ті частини будуть завжди чужими. Вони будуть затроювати орґанізм сусідних чужих держав.

Зовсім інакше мається справа з російською імперією. Коли Україна має всі підстави стати великою й економічно одноцілою державою, державу російську привели до розвалу не тільки національно-політичні чинники, але й повна незвязка території з її населенням.

Росія зростала не природним шляхом кольонізації сусідних пустарів надвишкою московського населення, але шляхом штучним, шляхом безперервних воєн та захоплення чужих народів і чужих земель. Зазначив се яскраво в своїм докладі царю бувший російський військовий міністер ґенерал Куропаткін в початку 1900 сотих років, коли він констатував, що за 200 років своєї історії від 1700. року Росія мала 128 років воєн, з чого 101 рік, або 22 війни, припадає на завоювання чужих теренів.

В наслідок такого штучного роздування території й було те, що Росія не мала жадних звязків між населенням та ґеоґрафічними просторами. Утворилася повна дисгармонія, яку так ясно змалював великий російський учений Менделеєв у своїй праці „К познанію Росії". Він зазначив, що в Росії кольосальне віддалення між центром територіяльної рівноваги та центром рівноваги населення. Тут Менделеєв вказав на те, що центр територіяльної рівноваги Росії знаходиться аж в Сибіру, в Єнисейській ґуберні, а центр рівноваги населення в Тамбовській ґуберні (близько України). Крім того він підкреслив, що центр рівноваги населення має нахил посовуватися більше на східно-південний напрям, що ще більше збільшує віддаль між такими значними центрами держави. Для нормального розвитку держави треба, щоби ці центри як найближче сходилися між собою. Таке становище Росії, на думку Менделеєва, загрожувало цілости російської держави, бо робило в ній конструктивну рівновагу неможливою.

Німецький ґеоґраф Гешнер в одній з своїх праць звернув увагу на те, що й стара польська держава впала головно задяки бракови сеї рівноваги. В історичній польській державі центр становила властива Польща, але його переважали „креси", Литва й Україна.

В наших часах те саме сталося з російською державою, де „окраїни", населенням і територіяльно, переважали Московщину, яка штучно намагалася бути центром імперії. Орґанічним центром вона не могла стати. Прийшлося їй триматися поліційним режімом та військовою силою, які погинули від першого подуву революційного вітру. Ні уряд російської бюрократії, ні навіть соціялістична московська інтеліґенція, яка вела кріваву й завзяту боротьбу з царським режімом, не хотіли зрозуміти того, що для життя великої держави необхідний внутрішній цемент, а не лише голе насильство. Їм гадалося, що Московщина в стані силою тримати вічно в своїх лабетах всі народи, поневолені Росією. Вони не бачили, що штучне й неприродне механічне сполучення імперії в одне ціле мусить привести до такого самого механічного роспаду. Під впливом зовсім природних умов приходиться творити цілком від себе незалежні територіяльні области, а кожда область починає стреміти до більше або менче повного відорвання від осередка. Після російської революції почали орґанізуватися в окремі области не тільки території з населенням, відмінним від московського, але й области з московським населенням, як приміром Сибір.

В сей спосіб самі територіяльні чинники приводять Росію до механічного роспаду. Не помагають ніякі обединительні заходи. Льоґічний процес механічного роспаду Росії на окремі самобутні її частини поступає нездержно вперед. Сили немає, яка спинилаб цей природний процес. Наслідком його мусить повстати Україна, як цільний, монолітний орґанізм в своїх етноґрафічних межах.

ХТО ЗНАЄ ДРУГИХ ЛЮДЕЙ, СЕЙ РОЗУМНИЙ; ХТО ЗНАЄ СЕБЕ САМОГО, СЕЙ ПРОСВІЧЕНИЙ. ХТО ПОБІДЖАЄ ДРУГИХ, СЕЙ СИЛЬНИЙ; ХТО САМОГО СЕБЕ ПОБІДЖАЄ, СЕЙ ХОРОБРИЙ; ТОЙ, ХТО ВМИРАЮЧИ ЗНАЄ, ЩО ВІН НЕ ПРОПАДЕ, ВІЧНИЙ.

ПРО БЕЗПОРЯДКИ У ВАРШАВСЬКІМ СЛІДЧІМ УРЯДІ

(Оригінальна допись до „Свободи").

I.

Коли я говорю чи пишу про безпорядки в Польщі, то цілком не зі злорадства. Лихо у мого національного ворога має для мене значіння лише о стільки, о скільки через це зменшується лихо спричинене тим ворогом мому рідному народови, або о скільки через це є для мого народа кращі вигляди скинути остаточно з себе ненависне ярмо.

З того отже становища треба би нам глядіти на всьо то, що є зле і для польської держави шкідливе в самій Польщі, причім не повинні ми забувати і на ту велику правду, що **слабість нашого ворога** еще **не є** рівночасно **нашою силою.**

Її мож буде використати на нашу користь лише в тім випадку, коли ми **самі** будемо рівночасно **сильні,** зорґанізовані та здисципліновані. А коли цего не буде, то ми лишимося і надалі рабами і предметом визиску у ворога — хоч би і ослабленого та здезорґанізованого, але всеж таки сильнійшого від нас.

Це отже передовсім повинні ми мати перед очима а не думати, що коли в Польщі на примір слідчі політичні урядники стоять в безпосередній спілці зі злодіями, коли в польській державній адміністрації панує повний розґардіяш— то це вже є великою причиною до радости для нас!

В жаден спосіб!

Ті безпорядки, безправства, крадіжи та розґардіяш **можуть** вправді **причинитись** до нашого **визволення,** але лише тоді, коли ми використуючи ту переходову пору, доки Польща себе не упорядкувала і зцентралізувала — зміцнимо і зорґанізуємо себе, та серіозно і завзято возьмемося до скидування з себе ненависних оков!

І лише з цим застереженням я возьмуся тут до представлення деяких безпорядків, які панують у Польщі.

Передовсім даймо слово самим Полякам, і тому я наводжу тут це, що на ту тему написала недавно **„Ґазета варшавська поранна".**

„У Поляків збудилася тепер величезна жадоба панування: і найнизший урядовець заховується в уряді супроти партій так, немов би він був старшим і наставником над ними.

„Він позваляє собі часто на акти брутальности, та на наумисне протягання даної справи, щоби в той спосіб показати свою силу.

„Урядовці в Польщі не роблять ніколи звичайної, порядочної урядової карери. І при війську стає чоловік, котрий ніколи не був на воєнній академії — за пару літ — ґенералом, а то на тій підставі, що брав уділ у кількох битвах. — Вистарчає мати лише свідоцтво, що хтось уміє щіпити віспу, щоби стати шефом уряду здоровля. — Чоловічок, що ще вчера був скромним міщанином або урядовцем — стає через одну ніч такою величю, котра приказує тисячам а навіть міліонам людий. І тоді нападає його манія величности і жадоба власти, він накидує другим насильно свою волю і стає прямо малим монархом, котрий є рівночасно у одній особі і найвисшим командантом і найвисшим судією. Одним словом — він стає зарозумілим дураком!

„До чого веде жадоба панування, бачили ми в маєвім перевороті: тисячі людий пожертвовано на се, щоби хтось міг стати міністром чи там інспектором армії! (Тут очивидно мова про Пілсудского. — Кл. Об.)

„Наша манія величности переступає цілком границі конечности та користи.

„Властиво польською державою є — Варшава, а польським правительством — є варшавське правительство.

Провідник маєвого перевороту старався передовсім здобути Варшаву, а другі частини держави його цілком не обходили. Нашу увагу звертаємо лише на події в соймі, в міністерствах та в центральних урядах. На відомости з провінції ми майже не зважаєм. Зато Познань, Краків, Львів, Люблин та Радом є майже самостійними державами, котрі відносяться зглядом Варшави цілком неґативно.

„Хто на Польщу глядить не через варшавські скла, але обсервує цілий народ у його праці щодо його потреб і бажань, той переконаєсь, що в цілій Польщі панують: занедбання, безпорядок, перемучення та брак енерґії.

„Велика фабрична продукція не має потрібної допомоги, дороги є занедбані, залізниці дорогі та невигідні, торговля незорґанізована, та висисана посередниками, культура — занедбана, господарка ґромадська — без всякої контролі.

„На міста і села падуть прикази, циркулярі, приписи і розпорядки мов той град, але їх рідко коли виповнюєсь, бо їх є за багато, а до того вони повні суперечностей і глупостей. Треба лише зайти на уряд почтовий, щоби переконатись, яке множество службових писем дістає що дня кождий уряд. Пробовано уже всьо то до купи зчислити, однак треба було дати собі спокій з численнем на штуки, а взятися до важення. Вийшли в цей спосіб кольосальні скількости. Тягар службових писем виносив не кільограми, але цілі сотнари метричні!

„В наслідок тої безграничної писанини, котра рабує урядовцям усьой час та всю енерґію — позістають нераз дуже важні справи цілими роками неполагоджені.

„І то є власне головні жерела нашого убожества і зацофання нашої культури. — Правительства зміняються, а міністри — рекрутовані з рядів аматорів — не мають поняття про свій ресорт. Вони не мають часу, щоби вглубитися в працю своїх ресортів, вони стараються лише приподобатись могучим політичним партіям, піддурюють законодавчі тіла та пресу, і остаточно записують кільометрові ленти паперу, котрі потім заливають цілий край, і замісць його очистити — його еще більше занечищують".

Клим Обух.

ТЕАТР І МУЗИКА.

Виступ українського музика на радіо.

Український скрипак Василь Чосник виступить у четвер, 4. падолиста, на радіо „Даблю-Джі-Бі-Ес" та відограє сонату Ґріґа „Сі Майнор". Виступить він о годині 8. мінут 30. вечером. При фортепяні буде Т. Едґар Ско.

П. Чосник відограє також „український танець", що представляє собою збірку українських народніх мельодій, яка ще в Америці досі невідома.

П. Чосник попав на сю збірку зовсім припадково, і він заграє її зовсім припадково.

Чосник уже добре відомий радіовій музичній публиці. Кілько разів він грав на радіо, тілько разів радіова стація, яка „розсилала" його гру, діставала богато листів і телефонів з признаннями для музика. Стацію „Даблю-Джі-Бі-Ес" має фірма Ґимбел Бродерс, в Ню Йорку.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

ГОЛОСИ ЧИТАЧІВ.

ДО ПИТАННЯ ВІДНОШЕННЯ ЦЕРКОВНОЇ СПРАВИ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ.

Відколи пішла боротьба межи українським народом в Америці а провідниками католицької церкви, від тоді прихильники епископа не перестають нам говорити, що ми мусимо належати до католицької церкви тому, бо вона одинока може спасти український народ та побудувати українську державу.

Про се питання я й хочу сказати кілька слів. Не про питання, чи належати нам до католицької церкви, чи не належати, але про те, чи треба нам належати до неї з національних зглядів, для національного добра.

Люди, які за сим заявляються, щоби Українці належали до католицької церкви, бо се корисне для українського народа, звичайно показують на примір Ірляндію: Дивіться, Ірляндія добула собі самостійність, бо Ірляндці були добрими католиками, а церква помогла їм виборoти самостійність.

Вони показують на примір також Польщу: Поляки добули собі волю, бо вони всі належать до католицької церкви, а за се ся церква помогла їм добути самостійність. Як ми будемо такими добрими католиками, як Поляки, то нам Рим поможе добути самостійність.

У сих говореннях є тільки баламутства, що їх всіх навіть розбирати нараз не можна. Найголовнійше баламутство в примірі Ірляндії в тому, що люди, які на Ірляндію поликуються, переочують одну дуже важну справу. Вони не бачуть того, що Ірляндці, чи там ірляндські католики, добивалися самостійности від Анґлійців, які є протестанти, вороги католицької церкви. Се дуже важна сторона цілого питання тому, бо якби Анґлія була католицька, як Ірляндія, то Рим не важивбися помагати Ірляндії добиватися самостійности від Анґлії, але старавбися всіма силами робити згоду, якийсь конкордат, який очевидно не даваби Ірляндії добиватися всею силою самостійности. Колиб ще припустити, що Анґлія була католицька, а Ірляндія була протестантська, то тоді Рим певно бувби всіми силами за Анґлією, а проти ірляндських стремлінь, зовсім слушних.

В сих справах рішає не справедливість, але інтерес, бизнес, ґешефт.

Те саме й з Польщею. Рим є за польською самостійностю, але тому, бо Польща католицька, а вона добивається самостійности на один бік від некатолицької, православної, Росії, а на другий бік від некатолицької, протестантської, Прусії. Якби так вороги Польщі були такі католики, і такі сильні, як Поляки, то Рим оголосивби свою невтральність, а колиби Росія й Прусія були католицькі, а Польща була некатолицька, то Рим пішовби попирати Росію й Прусію гнобити Поляків.

Знов рішає не справедливість домагання, але бизнес.

Те саме й з нами. Якби Україна добивалася свободи від некатолицької держави, то тут Рим мігби нам помагати. Якби так Польща була протестантська або православна, а Україна католицька, то Рим бувби за тим, щоби українські католики вирвалися з неволі православних і протестантів, але як ворогами України є Поляки, а вони католики, то Рим уже не хоче заступитися своїм упливом за Українцями, бо се значилоби виступати в обороні справедливости проти своїх власних вірних. Українці нині в неволі в католицьких Поляків, а Українці по части православні, а по части греко-католики. Тому й Рим не хоче виступати в обороні правди й справедливости. Інтерес Риму каже не дивитися на правду й справедливість, а дивитися за бизнесом своєї церкви. Для нього Рим не виступить проти Польщі в обороні України так довго, як довго Поляки будуть католиками. А ними вони відай останутся.

Тому таким людям, які говорять, що Українцям треба стати католиками, аби дістати на свою сторону Рим, треба відповісти: хто хоче, щоби Рим заявився за Українцями в польсько-українській боротьбі, той мусить не лишень навернути Українців на католицьку віру, але й рівночасно навернути Поляків на православє або протестантизм. Як хто думає зуживати свої сили на такі марні роботи, то най краще відразу махне на них рукою й спускається на дно.

Підчеркуючи се, я не хочу, як я вже сказав, дотикатися питання, до якої церкви нам належати. Як хто вірить, що він спасе свою душу лишень у католицькій церкві, най собі так вірить і до неї належить, але най не дурить себе, що в сей спосіб він спасає не лишень себе, але й Україну. Аґітацію за приналежностю до католицької церкви з національних зглядів треба закинути, бо вона приносить шкоду українському народови, розводячи ненависть межи Українцями католиками, а Українцями некатоликами.

Василь Козакевич.

ПОЛЬСЬКИЙ СВЯЩЕНИК ПРО ПИТАННЄ: ЩО НА ПЕРШІМ МІСЦИ? НАРОД ЧИ РЕЛІГІЯ?

В наших епископів завелася тепер така поведінка, що найкращим священиком вважається того, що не дбає за народну справу, а дбає лишень за богослуження й парастаси. Такого священика епископи, і в старім краю і в Америці, уважають найкращим приміром для товаришів, і такому священикови найлекше нині добитися крилошанських почестий. Стати деканом, архидіяконом, каноніком, консисторіяльним радником або епископом. Недавно вже такі навіть річи стали писати в епископських ґазетах. Коли їм звернути увагу, що се польська робота, що се польський інтерес того вимагає, щоби наших священиків зробити недіяльними на національнім поли, то вони відповідають, що такої політики держиться римо-католицька церква в кождім народі, а не лишень в українськім.

Щоби показати, як до сього питання відноситься польське духовенство, я наводжу тут виїмки з одної дуже популярної, а межи латинським духовенством дуже поширеної книжки, написаної одним польським римо-католицьким священиком. Автор називається кс. др. Ян Цемнєвскі, а книжка його „О новожитнон методен научаня релігії". Як видно зі самого наголовку, книжка написана для польських катехитів. Книжка вийшла накладом книгарні Св. Войцеха в 1919. році.

Як видно зі сеї книжки, автор її не писав книжки зі своеї лишень голови. Він розіслав був наперед до других священиків і світських людий квестіонар, в якім питався про їх погляди на ріжні важні питання навчання релігії в школі. Автор наводить богато відповідий. Ось на сторінках 22.—24. він пише:

„А тепер наводжу відповідь визначного журналіста й дневникаря, котрий хотяй не належав до католицького сторонництва в краю, ніколи однак не виступав ворожо проти церкви, противно старався завсігди боронити релігії і духовенства в своїх письмах. Ось його слова:

6. „Катехізм розпочинає науку релігії від питання: на що чоловік сотворений, але того чоловіка не усуспільнив передтим. Бере він чоловіка in crudo, так як вийшов із лона натури, а прецінь є то чоловік на-пів дикий, мало що не звірина, з низькими й самолюбними інстинктами. Жиє він на то передовсім, щоби заспокоїти свої потреби і змислові пожадання, жиє, щоби ужити життя. Такому чоловікови говорити про Бога завчасно, бо не може собі навіть виобразити Господа Бога.

„Наперед треба його усуспільнити, що стається через почутте своєї приналежности до родини і батьківщини. Доки чоловік не чується звязаним з родиною і народом, доти є він в звірячім стані. Доки не полюбить він родини і батьківщини своєї, доти надармо говорити йому про любов Бога. Відірваний від свого народу, чоловік вертає до стану первісного **варварства,** бо лучшу часть його єства становить прецінь се, що лучить його з народом. Длятого катехізм, стоячи на космополітичнім становиску, має перед собою варвара, котрий ніколи не зрозуміє належито науки Христа Господа, бо не позбувся ще своїх первісних інстинктів. Заким отже зачнемо говорити дитині про Бога, треба її наперед перепровадити через присвоєннє собі низших, більше конкретних ідеалів, якими є: родина, нарід, і батьківщина. В тій цїли на першім місци в катехізмі повинно стояти питаннє: „Через що стаємося людьми?" а відповідь на него: „Людьми стаємося через любов народу і батьківщини, а також через службу ідеї".

„Потім допєрва можна чоловікови говорити про Бога. Інакше Бог не буде для него Богом, а лише божком, котрого випосажить він всіми своїми інстинктами і на котрого перенесе всі свої пристрасти. Забуває про те катехізм, длятого то його наука про Бога видає такий малий вислід і так поверховно буває понимана.

„В часі, в котрім укладано нинішний катехізм (вік XVI), квестія народности не відграваля такої ролі, як днесь; длятого за підставу релігії взято чоловіка без народности т. є. космополіта. В тих часах може се було навіть природним, нині однак є то просто нельоґічним. Сей блуд безнастанно однак повторюється, так що в XX. віку катехизім під зглядом форми стоїть на тім самім уровени, на якім був в XVI. віці.

„Разить то дуже кождого мислячого чоловіка і утруднює йому днесь науку релігії".

Кс. д-р Ян Цемнєвскі від себе додає такі слова: „До повисших слів мушу додати, що вже нераз звертано увагу на тоє, що будинок віри ставимо занадто поспішно, без належного уґрунтовання, длятого є він такий слабий, як дім без фундаменту. До удуховнення чоловіка треба іти постепенно, через його ушляхотненнє, ународовленнє і усуспільненнє; науку віри проте повинна попередити наука про чоловіка, про батьківщину яко несбходиме приготованнє".

Додам, що сі погляди видно стрічаються з одобреннєм польських католицьких епископів, коли книжку апробував римо-католицький архиепископ Познаня Вайман. Видно з тої апробати, що католицька церква хоче ширити в польськім народі одно, а в українськім друге. В польськім народі скріпляти любов до польського народа, а в українськім народі скріплювати байдужність до свого народа.

З того видно теж, що люди, які добиваються, аби українська католицька церква була так само національна для Українців, як польська є для Поляків, се не ніякі безбожники, як се пишуть платні побожні письменники, але люди, які хочуть, аби наш нарід мав такі самі права всюди, які мають другі народи.

П. Дурбак.

З українського життя в Америці.

НЮ ЙОРК, Н. Й.

Допомога страйкуючим ткачам в Пасейку, Н. Дж.

Тов. Вільність в Америці, від. 172. У. Н. Союза в Ню Йорку, призначило на сю ціль з товариської каси $25. Ілія Гузар зібрав від сусідів $16.50. Жертвували: Ілія Макар 2 дол.; І. Гузар 1 дол.; А. Романів з Байону 50 центів; І. Кутний 1 дол.; І. Камінський 1 дол.; Н. Гладкий 1 дол.; Шлесінгер 1 дол.; Райтен 25 цент.; М. Паламарчук 50 цент.; І. Терлецкий 25 цент.; І. Рудий 1 дол.; П. Кусик 1 дол.; П. Панчишин 1 дол.; Венезіяно 50 цент.; Н. Наливайко 1 дол.; А. Прокопів 1 дол.; П. Назаревіч 50 цент.; І. Пастух 1 дол.; С. Жигайло 50 цент.; П. Чернецький 1 дол. На листу П. Панчишина зібрано $10.00. Жертвували: Г. Прийма 1 дол.; М. Ниський 50 цент.; Т. Бабяк 50 цент.; І. Коморжанський 50 цент.; М. Завиняк 1 дол.; М. Луткевич 1 дол.; В. Костів 1 дол.; Н. Матвіїв 50 цент.; Л. Нездркай 1 дол.; В. Пріччі 50 цент.; М. Боднар 1 дол.

С. Петрів зібрав на листу $29.30. Годі подати імена тих жертводавців, бо тяжко відчитати, бо то складали ріжні народности.

Данило Тесліцький зібрав $18.75, а І. Шкільник $12.25; Михайло Савка і Ярема Мартиняк зібрали $23.50 цнт.

Разом зібрано $135.30.

Товариство має ще кілька лістів між членами, які ще збирають. Коли збирють то гроші будуть вислані пізнійше, а зібраних $135.30 ми вислали впрост до головного Комітету в Пасейку. Не затримували ми грошей, бо на них ждуть голодні в Пасейку. Складаємо сердечну подяку всім тим, котрі зайнялися збиранням сих жертв і тим що причинилися своїми жертвами для тих бідних і невинних діточок, котрі навіть не знають за що вони голодують. Не дай Боже нам робітникам такого страйку, як його мають робітники в Пасейку.

Ілія Гузар.

ДЕТРОЙТ, МИШ.

Покидаймо чайнаменів і царських генералів, відбудовуймо давню Січ.

13-та Сотня Січової Організації відірвалася від централі в Шикаго зі своїми членами і всім нерухомим майном та оголосила себе самостійною.

Така ухвала наступила на зборах дня 14. жовтня. Старшина нової самостійної сотні складається з слідуючих: Василь Дяків, сотник; Володимир Ділик, секр. фін.; Андрій Дяків, касієр; Михайло Коваль, рек. секр.; Василь Шанайда, організатор; Петро Натинка, осаул.

В той спосіб зістала остаточно зліквідована в місті Детройт гетьманська Січ. Наша сотня повернула на лоно давної ідеї, зриваючи з чайнаменством і рутенством единовладної гетьманської Січи.

Ми прийшли до цеї постанови по довгих ваганнях і роздумуваннях. Доперва последне віче, яке відбулося в нас дня 10. жовтня відчинило нам всім очи і ми побачили наглядно до чого може довести наш нарід Січ гетьманська. Ми ніколи не надіялися, щоби завдяки единовладстю і гетьманству могла попиратися така деморалізація серед гарних і ідейних січових рядів, щоби Січ, яка була заборолом наших могла брати в оборону чайнаменів і рутенців, а не віддавати потребі віддати честь і пошану нашому національному геніеви Франкови. Ми ніколи не надіялися того, щоби гетьманська ідея могла виховати громилів, які йдуть розбивати українські віча, на яких радять над добром нашого народа.

По тім саме вічу наші Січовики скликали наради і на своїм засіданню дня 14. жовтня о год. 10. вечером зірвали раз на все з гетьманською централею і проголосили себе самостійними. Від сього часу не має до них вступу ніякий „ясновельможний", ні царський генерал Павло, ні головний отаман Степан Гриневецький ні їх дорадник Осип Назарук.

Ми певні, що наші ряди в скорому часі збільшаться та що ми станемо ось тут в Детройті централею правдивої старої Січи. Тому просимо ввійти з нами в зносини всім другим самостійним Січам, що відорвалися від гетьманської централі, а коли порозуміємося скличемо спільний зізд і відновимо нашу стару славну Січ.

М. Коваль, секретар.
5125 Braden St., Detroit Mich.

АЛЕНТАВН, ПА.

Чуже бачить під лісом, а свого не бачить під носом.

В 242 числі „Свободи" помістив Д. Мельничук допись з Алентавну під заголовком „Будьмо характерні", закидуючи о. Миляничови, нашому пароховн те, в чім він не винуватий. Тому ми, як урядники укр. кат. церкви в Алентавн подаємо слідуюче вияснення:

Д. Мельничук агітував минувшого року за вічем проти конкордату в тій цілі, щоби внести в нашу громаду роздор і релігійну боротьбу, а не задля протесту в самій справі. З такою роботою наш священик не годився, але мимо сего не робив ніяких перешкод в справі віча, а навіть сам скликав спеціяльний мітінг кураторів, на якім вибрано 5 делегатів до вічевого комітету. Бесідників вибрав вічевий комітет, а не о. Милянич, тому неправдиве є твердження, що о. Милянич противився виборови двох бесідників.

Ми можемо тільки ствердити, що за той час як о. Милянич перебуває в нашій парохії, нарід з нього дуже задоволений, бо він дійсно щиро для народу працює. Д-й Мельничук може з него незадоволений, але це ще не управнює його писати цілу неправду. Хай він погляне краще на себе самого і свою власну роботу, а нас хай залишить в спокою.

За уряд укр. греко-католицької церкви Н. З. П. Д. Марії:
Григорій Ромалишин, предс.
Василь Кіцак, секретар.
(Цю заяву підписали рівнож другі урядники.)

—o—

ФІЛАДЕЛФІЯ, ПА.

Приготовання до свята Першого Падолиста.

Так як було заповіджено, збори братств і товариств в справі торжественного відсвяткования Першого Падолиста, дня відродження української державности на західних українських землях, відбулись при надсподівано численній участи дня 28. м. м. Репрезентовані були всі братства і товариства в Філаделфії. Назначено день святочного концерту на день 21. падолиста, точно о годині 7-ій вечером. Ухвалено доложити всіх старань, щоби свято випало як найкрасше.

Свято Першого Падолиста є святом загально-національним, українським. Тому ніяка партія чи релігійні переконання не повинні бути причиною відкидатись від участи. Ніяка партія в Злучених Державах навіть не подумала б відкидатись від участи в святкованю 4-го липня. Перший Падолист є для нас те саме, що для Американців 4 липень. Чомуж не взяти примір і всім партіям приступити до звеличання так важного для нас дня? Припоручено рівнож комітетови свята запросити всі кружки до участи. Запрошено вже позамісцевих співаків і бесідника для більшого ефекту і підйому духа на сей вечер, який має стати для нас зазивом до дальшої праці і підготовання до рішаючого бою, який в кождій хвилі може наступити.

Комітет свята постановив візвати всіх і вся, всі братства і товариства, кружки і туртки, партії і секти, без надуми приступити до відсвяткования одного дня в році, який повинен злучити всіх спільно без огляду на гнів, ворожнечу, фајти і щоденні клопоти. Всі як один в день памяти незалежности.

За Комітет свята Першого Падолиста:
Др. Павло Дубас, секретар.

ДВА БРАТИ.

Було раз два брати, оден бідний, а другий богатий. Богатий мав все, а бідний нічого, лиш оден город і той город засадив садовиною.

Якраз в той час, коли бідний садив одну яблінку, надходить туди цар і розпитує його:

— Що ти, чоловіче, робиш? Пощо садиш ту яблінку? Тажти і так вже старий, не будеш їсти садовини із тих дерев.

— Гм... пресвітлий царю — відказує селянин — я надіюсь, що коли мені Бог допоможе, то ще й я буду їсти з того дерева, а коли не я, то мої сини і внуки.

— Добре — відповів на то цар, — коли доживеш до того часу, що твої дерева зародять, то принеси мені їх плоди, коли я дожию до тої хвилі. Згода?

По сім розійшлися. Цар у свою сторону, а бідний старець далі кінчав свою роботу.

Яблінки, грушки і друга садовина красно принялися і ростуть. А за пару років зародили яблінки, груші і сливи. Бідний старець згадав обіцянку цареви, нарвав красних яблок і поніс в кошику до царя.

Приходить до царських воріт, а сторожа царських палат не пускає його до палати. Звідуеться:

— Що ти за один і чого хочеш у царя?

— Видите самі, що я за один, а до царя несу яблока в дарунок із мого саду.

— Ге, який ти чоловіче дурний! — сміються з нього. — Гадаєш, що наш пресвітлий цар не має що їсти, лиш чекає на твої яблока?

А другий додав:

— А може ще тебе посадить цар коло себе і буде з тобою гоститися?...

Довго насміхалися з нього, але як той розповів свою розмову з царем, пустили його до палати.

Цар приняв його, згадав їх давну розмову, утішився і дав бідному кошик золота.

Приніс урадований старець тото золото домів, коли там був його богатий брат. І питається бідного богатий:

— Відки у тебе тілько золота взялося, за що? Я виджу, у тебе десять разів стілько, як у мене!

— Я поніс сей повний кошик яблок до царя, а цар дав мені за то повний кошик золота.

Добра справа — подумав богач. Прийшов домів і розказав жінці про братову мінянку. А жінка не зачне докучати, як зачне його ганьбити:

— Ти такий, а такий, нічого не робиш, лиш готове пустошиш. А той бідний, а що прийшло йому на розум! Бери і ти яблока та неси до царя, може й тобі заплатять.

От і набрав богач у великий кошик красних та великих яблок і поніс до царя. Сторожі царських палат його пустили, бо видили, що то не є який-таякий волоцюга, а богач собі.

Прийшов богатий до палати перед царя, а цар питається його:

— Що хочеш, чоловіче, тут із яблоками?

— Я чув, що наш пресвітлий цар дуже любить їсти яблока і міняє за яблока золото.

— Деж ти тото чув? — запитав його цар.

— Я чув, а навіть видів, що мій брат приніс кошик яблок за яблока — відповів на то богатий.

— Іди, ти дурний! Твій брат розумний, тому дав я йому золото, а ти, дурний, гадаєш, що я цар і не маю яблок!

І цар покликав свою сторожу. Та побила богача так, ними яблоками, які він приніс цареви, так сильно, що мусіли його відвезти до шпиталю... — через його дурний розум.

Лука Демин.

ОЛЕКСІЙ К. ТОЛСТОЙ.

КНЯЗЬ СЕРЕБРЯНИЙ

(Повість з часів царя Івана Грізного).

(21)

— Та як убили опричники матінку та батенька, сестер та братів, скучно стало самому на світі; думаю собі: піду до добрих людей; вони мене нагодують, напоять, будуть мені братами та батьками! Стрітив я в коршмі отсего парня тай попросив взяти з собою.

— Добрий з тебе парень! — сказали розбійники: — сідай з нами, хліб та сіль, ми тобі будемо братами!

— А он-той чого стоїть, повісивши ніс? Ей ти плаксо, чого губи надув? Відки ти?

— Зпід Коломни! — відповів, ліниво повертаючи язиком, здоровий, молодий парубок, що стояв засмучений позад других.

— Щож, чи й тебе опричники скривдили?

— Заручену взяли! — відповів парубок з-нехотя і протяжно.

— А ну-но, роскажи!

— Та що тут росказувати! Напали тай взяли!

— Ну, а потім?

— Щож потім? потім нічого!

— Чомуж ти не відбив зарученої?

— Деж її було відбивати! Як напали, так і взяли.

— А ти на них так і дивився, роззявивши рот?

— Ні, опісля, коли втекли, то уже так розлютився, що Боже сохрани.

Розбійники знов зареготались.

— Та ти, брате, видно, тяжкий!

Парубок скривив смішно лице й мовчав.

— Ей ти, пареня ріпо! — сказав один розбійник: — взялу тобі суджену, так за для сего ще нічого киснути, другу найдеш!

Парубок дивився, роззявивши рот, і не говорив ні слова.

Лице його повидлися розбійникам забавним.

— Слухай хлопе, з тобою говорять! — сказав один з'них, штовхаючи його попід бік.

Парубок мовчав.

Розбійник штовхнув його сильнійше.

Парубок поглянув на нього так глупо, що всі знов стали сміятись.

Кілька люда приступило до нього і зачали штовхати його.

Парубок не знав, чи сердитись йому чи ні; але чимраз сильнійші штовхані вивели його з сонної холоднокровности.

— Годі вам пхатись! — сказав він: — що я вам: міх муки, чи що? Перестаньте, угнівлюся!

Розбійники ще дужше стали сміятись.

Парубкови дійсно хотілось розсердитись, але лінивість і природна сонність перемагали його гнів. Йому здавалось, що не слід сердитись ізза дрібниці, а важної причини чей не було.

— Сердьсяж, дурню! — сказали розбійники, — чомуж ти не сердишся?

— А нуте, штовхніть еще!

— Бач, який лакомий! На, ось тобі.

— А нуте сильнійше!

— Ось тобі.

— Ну, тепер тримайтеся! — сказав парубок, розсердившись в кінци без жарту.

Він засукав рукави, плюнув в долоні і зачав голомшити винного й невинного. Розбійники не сподівались такого нападу. Ті, що були близше, душком попадали і збили з ніг товаришів. Ціла ватага відскочила до огню; котел упав і борщ розлився на ватру.

— Помалу, ти, помалу, сатано! Чого ти розвередився? Кажуть тобі, помалу! — кричали розбійники.

Але парубок уже нічого не слухав. Він далі махав кулаками на право і на ліво і за кождим ударом повалював по розбійникови, а іноді й по два.

— Бач медвідь! — казали ті, що встигали відскочити на бік.

В кінци парубок опамятався. Він перестав битись і остановився серед перевернених і розбитих горшків поскрепуючися в потилицю, немов бажаючи сказати:

— Щож се я справді наробив?

— Ну, брате, — сказали розбійники, піднимаючись на ноги і потираючи ребра! — коли б ти годі в сей час був розсердився, не взявби тобі зуручеючі! Бач, який Ілія Муромець!

— Та як тебе звуть, парню? — спитав старий розбійник.

— А Митькою!

— Ну Митька! От раз Митька!

— От раз Митька!

— Ребята! — сказав, підбігаючи до них, один парень, атаман знов зачав розказувати про своє життє на Волзі. Всі перестали й пісні співати, а сидять навколо атамана і слухають казки. Ходім скорше, а то місця не найдемо!

— Ходім, ходім слухати атамана! — почулось між розбійниками.

На ній, в тіни величанського дуба, сидів широкоплечий мущина, середнього росту, в богатім кафтані, шитім золотом. На голові його була желізна кругла шапка, до котрої приробленв була сталева сітка, що хоронила від ударів шаблі потилицю й уха. В руці держав він довгий, заострений з заду і набитий на топорище. В сім убраннію годі було пізнати старого нашого знакомця, Ваня Перстеня. Очи його бігали на всі боки. З під коротких чорних вусів блискали такі білі зуби, що бачилось, освічували ціле лице його.

Він росказував про славного поволжського розбійника. Товариші його дивувались, вони, бо думали, що лішого над іх атамана, Перстеня, нема.

— Та що ви, дураки, видили, сказав, скінчивши казку, Перстінь; — чи знаєте ви, що я перед ним — ніщо!

— Та як же звуть твого богатиря?

— Звуть його, братці, Єрмаком Тимофієвичем!

— Он, яке ймя! Щож, він сам, без шайки промишляв, чи як?

— Ні, не сам. З ним в нього шайка добра, а в ній всі асаулики. А — розгнівався на них цар превеславний: післав на Волгу дружину свою розбити їх, голубчиків, а одному асауликови, Іванови Кільцеви, головоньку велів стяти, та до Москви привезти.

— Щож, зловили його?

— Зловили було, царські люде Кільце, але вислизлось воно їм поміж пальці тай покотилось по божому світі. Де воно тепер, сердечне, Бог знає, тільки, бачу, небавом знов на Волгу перекотиться! Хто раз побув на Волзі, тому не привикнути в другій сторононьці.

Замовк атаман і задумавсь.

Задумались і розбійники. Опустили вони буйні голови на груди могучі і погладжували мовчки, довгі уси і широкі бороди. Про що думали сміливі смільчаки, сидячи на поляні, серед темного ліса? Чи про молодість свою пропащу, коли були ще чесними вояками і мирними селянами? Чи про матінку Волгу срібну? Чи про дивного богатиря, про котрого росказував Перстінь? Чи думали вони про гойдавку високо, серед чистого поля, о двох стовпах з поперечкою, про котру, в час смутку, думала тогді кожда лиха, забита голова?...

— Атамане! — крикнув один розбійник, підбігаючи до Перстеня, геть захиханий, — верст пять відси рязанською дорогою їде двайцять люда верхом з богатою збруєю, всі в золочених кафтанах! Коні під ними рублів на сто кождісінький, або й більше!

— Куда їдуть? — спитав Перстінь, зриваючися.

— Ось тільки що звернули до Поганої Калужі. Я як побачив, так в простець сюда й побіг болотом та лісом.

— Ну, діти, — крикнув Перстінь: — годі в попелі гратися! Двайцять люда зараз за мною!

— Ти, Коршуне, — продовжав він, звертаючися до старого розбійника, — возьми двайцять других, та засядьте коло кривого дуба, перетніть їм дорогу, якби ми може опізнились. Ну, живо до шабель!

Перстінь замахнувся своїм топором і блиснув очима. Він походив на грізного полководця серед послушного війска.

Давне свобідне поведение розбійників щезло і замісць него настала безоглядна покірність.

На мгл ока сорок станичників відлучилося від товпи і розділилося на два відділи.

— Ей, Митьку! — сказав Коршун молодому парубкови зпід Коломни, — на тобі палицю, ходи з нами та посилуйся, то чей розсердишся!

Митька усміхнувся глупо, взяв холоднокровно з рук старого величезну дубину, втащив її на плечі і пішов мов качка за своїм відділом до кривого дуба.

Другий відділ, попереду з Перстенем, поспішив к Поганій-Калужи, на зустріч незвісним їздцям.

XIV.

Удар в лице.

Саме тоді, коли Малюта й Хомяк з опричниками везли незнакомого до Поганої-Калужі, Серебряний пирував з Годуновом.

— Скажи, Борисе Федоровичу! — питав Серебряний, — що сталося з царем сей ночи? Длячого піднялась ціла слобода на полуношницю? Чи се може у вас так часто бува?

Годунов стис плечима.

— Великий государ наш, — сказав він, — часто жалує й плаче за своїми злодіями, і часто молиться за їх душі. А те, що він зізвав нас на молитву в ночи, тому дивуватись нічого: в ночиж найліпше поговорити з Богом!

— Борисе Федоровичу! Лучалось мені бачити й давнійше, як цар молився; воно було не так. Все тепер стало інакше. І опричники я не второпаю. То не монахи, а розбійники! Недавно я отсе в Москву вернувся, а тілько скажених справок наслухався і набачився, що й повірити трудно. Підійшли, мабуть, царя. Ось ти, Борисе Федоровичу, близько нього, він любить тебе, щоби завадило тобі сказати йому про опричнину?

Годунов усміхнувся на простодушність Серебряного.

— Цар милостивий для всіх, — сказав він з уданою покорою, — і мене обдаровує не по заслугам. Не мені судити про діла государські, не мені цареви приказувати. А опричнину зрозуміти не трудно: вся земля государева, всі ми під його високою рукою: що возьме государ на свій обхід, те й його, а що нам лишить, те наше; кому велить бути коло себе, той до него близько, а кому не каже, той далеко. От і вся опричнина.

— Так, Борисе Федоровичу, коли ти говориш, воно виходить гладко, а на ділі не то. Опричники нищать і наслують земщину незгірше Татар. Нема на них ніякого суду. Вся земля через них гине! Ти би сказав цареви. Він тобі повірив би!

(Дальше буде).

КООПЕРАТИВНІ ПОМЕШКАННЯ.

Мало не на кождій вулиці великого міста можна бачити, що развалено якийсь старий будинок і на його місці підіймається новий, вижчий і більший, поверх на поверхови. Кожне місто розростається на всі боки і нові доми й помешкання ростуть як гриби по дощі. І з першого погляду здавалосяб, що як ще таки нема досить вигідного поміщення для всеї людности, то швидко набудують стільки, щоби було. Одначе статистика показує, що будова мешкальних домів іде тільки рівномірно з приростом населення і де була мешкальна тіснота, там вона й лишається. І чим більше місто, тим більш відчувається потреба вигідних і дешевих помешкань.

Щоби зарадити тій тісноті та невигоді і збутися високих мешкальних чиншів, декуди зроблено вже перший почин до так званого кооперативного будівництва. Значить, менший чи більший гурт людей обєднується в кооперативну спілку та гуртом будують собі дім, чи скільки їм треба домів для мешкання. Ту будівельну кооперацію треба відріжнити від так званих „апартаментів" по кооперативному пляну, які часто оголошують на продаж і які є звичайним „бизнесовим" підприємством: якийсь окремий підприємець чи компанія будує великий мешкальний дім і просто продає в нім окремі помешкання. Це те саме, що й перепродувати з зиском цілий будинок. Справжне кооперативне товариство має за свою ціль не зиск, а щоб своїм членам дати добрі і вигідні помешкання, само без приватного грошевого зиску, защаджуючи ті гроші, які взявби приватний власник. Така будівнича кооперація є в Америці річ ще нова. Майже всі спілки були зорганізовані на протязі останніх пяти літ і доси є їх сорок, в тім числі 38 в Ню Йорку і в Бруклині і 2 в Висконсин. Членів в них не однакове число. Деякі мають їх по кільканацять, деякі по кількадесять або кілька сот, одна понад тисячу членів.

Спілка організується як корпорація на шерах (акційне товариство) і кожний член повинен купити в ній за певну суму паїв-шерів. Обраховують кошти землі і будови, розділюють ті кошти на кожне помешкання і кожний пайщик повинен сплатити саме стільки грошей, скільки буде коштувати те помешкання, яке він хоче заняти в кооперативнім домі. Деякі спілки вимагають від членів, щоб внесли повну суму, але здебільша вона розложена на рати, а покищо всю суму, потрібну для будови, добувають з инших жерел, позичкою. Звичайно товариство має більше членів кооператорів окрім тих, що самі мають мешкати, і часом внесені ними гроші вистарчають на позичку, забезпечену першою або другою гипотекою. Так, наприклад, одна така будівельна спілка заплатила $67.500 за землю, будова коштувала $95.000, а на ту суму члени зложили $60.000, а решту допозичено з умовою, що борг буде сплачуваний по три тисячі на рік.

Після того, як будинок вже готовий і члени зайняли в нім помешкання, кожний платить спілці „чинш", обрахований на основі тих витрат, які спілка має на будинок. Значить, всю суму податків, асекурації, топлива, коштів удержання, оплат на „моргедж" розділюють на мешканців відповідно до того, яке помешкання котрий займає, і кождий платить свою пайку. Звичайно разом з тим, як сплачуються „моргеджі", змешаються й оплати мешканців, і конець кінців, коли вже всі борги сплачені, лишаються вже тільки кошти удержання дому.

Власником дому є все спілка як така, не окремі члени чи мешканці. Вони мають тільки свої паї у спілці і мають право мешкати в своїм помешканню доки хочуть та передати те право в спадщині дітям. Коли член хоче вибратися з дому і здати свої паї, тоді перше право відкупити їх від нього має спілка, а коли вона не може, тоді член може продати їх якійнебудь иншій людині, котру спілка вважає бажаним для себе членом.

В Брукліні, де досі функціонує 22 такі будівельні кооперативи, членами є найбільш Фінляндці і Скандинавці. Взагалі Фінляндці перші дали почин до таких кооперативних підприємств. В Ню Йорку один гурт жидівських робітників купив цілу групу будинків з помешканнями для 238 родин; плянують завести в них також кооперативні крамниці, окреме приміщення з доглядом над дітьми, котрих матері йдуть на роботу, і таке инше. Звичано, все те тільки перші почини, які ще далеко не задовольняють загальних потреб, але все таки показують, що можна зробити при добрій ініціятиві і гуртовим зусиллям.

А. Караліічев.

ДЕ Є МІЙ СИН.

Земля надягнула шапку з жовтого листя. Воно хитається на деревах наче ковтки тай опадає.

З розхрістаним, запорошеним волоссям осінь бурею йде стернями та збирає потоптані колоски. Ноги її поранені, а за нею то тут то там на стебелинках соломи яснінють каплини крови. Іде межею, пристанула біля високих ясенів і довго наслухує: хтось плаче. Хтось голосить розбитим голосом.

Іде дальше.

Її жовте волосся ясніє. А як ввійшла до ліса, чути виразно кроки на зівялому листю.

— Чап! Чап!

Дідусь пею вертає з міста — згорблений, на підпитку. Йде й погрожуючо потрясає головою, поперед нього біжить його пес із білою головою. Палиця, на якій привязаний пестрий клунок, вививається у воздусі. Дідусь Пею йде й думає собі: То страшне!

Годі було найти Пеню. Ходиш і шукаєш по цілому світі, Ніде не найдеш його. То вертить наче куля в серці. Наче земля проковтнула Пеню. Ах! Одного ранку встаю я ранесенько — ранішня зірниця зійшла щойно понад тополею — йду до комори та кажу:

— Пеню, вставай. Йди орати коло Белого Каміка.

Мовчанка.

Підношу накривало — нікого. На стіні бачу висить його капелюх. Але Пеню нема тут. Остав лише його капелюх. Ах, Моско, ходім шукати нашого хлопця. Та не найшли ми найменшого сліду по ньому.

Напроти, геть далеко на дорозі показалась якась згорблена бабуся. Пристанула, приклала руки до очей, щоби поглянути, чи то не він. Колиж пізнала його, дріжала з вижидання.

— Я вийшла напроти тебе. Ждала, ждала — тебе нема. Моє серце мало не трісло. Щож ти чув?

Дідусь глянув на неї співчуваючими, змученими очима й нахилився до неї. Вона зрозуміла все та сіла при дорозі. Очи її — погасли, завмерли — так ступала темними стернями.

— Слухай, не лякайся! Годі його найти — Пеню. Я питався: Чи не бачили ви нашого Пеню? Він пішов без капелюха. Чи не переходив сюди який хлопець без капелюха? То мій син. Він пропав десь підчас заворушень. Але вони відповідали: „Ах, дідусю, які то визначні люди попропадали — сам чорт не в силі їх найти. А чи твій син...

— Я здавив сльози: знаємо ми це! — Я стрінув дядька Стурю, випили ми трохи. Стара, не гнівайся! Мені почорніло в очах. Прийшло мені на думку, станути посеред майдану й крикнути голосно:

— Гей, сину, ходи сюди!

Дарма. Ходім. Чому так дивишся на мене? Не думай, що я пяний. О ні!

Приголомшена бабуся опустила розлучливо руки й берегом спідниці втерла слвози, які нараз полились їй.

Пес похилив голову й чалапав поперед стареньких.

Осінь пристанула посеред дороги і довго гляділа на обоїх нещасливих. Похнюпила голову й ішла дальше. Бурею йшла стернями, гнала в гору, на діл. Потім вийшла на „чорну могилу", сіла на камені та впялила загадочний зір у щось. В ухах її звучала якась пісня — бурливо й страшно — вирвана із грудей мучених людей. Потім свистали кулі.

Хто ви, брати чи неприятелі? Я вас не знаю. Ах, ти Каїнове потомство!

На деревах хитаються жовті ковтки.

Переклав М. Тр...ий.

АГРОНОМІЧНІ КАЛЕДЖІ В АМЕРИЦІ.

В 1862 році американський Конгрес розділив поміж стейти звиш 500.000 акрів публичних земель з умовою, що гроші добуті з продажу тих земель, мають становити фонд на удержання — з відсотків того фонду — хліборобських і механічних шкіл. За тим пішли дальші федеральні субсидії на хліборобські школи і експериментальні (досвідні) стації й на короткі практичні курси хліборобства для фармерів. В результаті поміж 678 високими школами в Америці є тепер 51 агрономічних „каледжів", в яких вчиться поверх півтораста тисяч студентів.

Програма навчання в тих агрономічних каледжах обіймає такі загально-наукові предмети: природознавство, біольогію, хемію, навіть фільософію й літератури, як теж усі галузи практичного і спеціяльного знання потрібного в хліборобстві. З студентів, що кінчають науку в тих школах, біля сорока відсотків повертається працювати на своїх фармах, а решта, ті що своїх господарств не мають, ідуть учителювати в початкових і середних хліборобських школах, або находять роботу на досвідних і зразкових стаціях, в стейтовій і федеральній лісовій службі, при будові доріг і т. д. Взагалі число студентів зростає з року на рік, доказуючи все зростаючу потребу наукового вишколення в хліборобстві.

Повний курс в агрономічнім каледжі триває чотири роки. Для вступу вимагають свідоцтва з середньої школи, будьто американської (гайскул), будьто заграничної гімназії. Хто його не має, мусить перейти вступний іспит, при якім з безумовно вимагається знання англійської мови, альґебри, геометрії й початкової фізики; поза тим кандидат може вибрати собі предмети іспитовання: чужі мови, історію, природознавство і т. п. Зрештою не у всіх школах умови приняття однакові. В одних приймають студентів, які видержали лише частину вступного іспиту, решту дозволяють доповнити пізнійше, уже підчас науки в каледжі.

Деякі школи є поділені на окремі відділи — лісоводства, хліборобської інжинірії, домашнього господарства і т. п. Студентам, котрі не можуть пробути в школі цілих чотири роки, звичайно дозволяють студіювати лише самі спеціяльні хліборобські предмети. Майже при всіх каледжах є короткі курси — від двох до чотирох тижнів, звичайно в зимі — для фармерів. Окрім того учителі й інструктори з каледжів їздять по фармах, читаючи лекції й даючи фармерам практичні інформації і поради.

Майже у всіх агрономічних каледжах навчання безплатне для студентів зі свого стейту, все одно горожан чи чужинців. Студенти, приїзджаючі з других стейтів, платять за науку від 45 до 100 долярів на рік. Кошти прожитку бувають ріжні, залежно від місцевости тощо. В сільських округах каледжі мають звичайно свої „бурси" з спальнями й їдальнями й рахують за удержання від шести до дванацяти долярів. В деяких каледжах студент може прожити шкільний рік за двісті долярів, в инших навіть при найбільшій ощадности трудно обійтися з менш як шістьсот. Часом трапляється нагода заробітку навіть підчас шкільного року, поза часом науки. Звичайно, не всі школи однаково виряджені, та програма й порядок приблизно такі самі в усіх.

МОЛОЧНА ІНДУСТРІЯ В АМЕРИЦІ.

Між людськими харчами молоко чи не найважніще. Воно містить в собі всі ті частини, які потрібні для прокормлення людського організму, як теж органічні соли і вітаміни, важні для його здоровля. Звичайна мала склянка молока дає приблизно сто кальорій „топлива".

Молочна індустрія в Америці розвивалась рівномірно зі зростом населення і тепер „основу" її творить поверх трицять міліонів коров, які щорічно дають більш ніж пятьдесять біліонів (50.000 міліонів) кварт молока. В 1924 році ця скількість представлялася цифрою 53,600.000 кварт — загальної вартости 2.750 міліонів долярів.

Корови держать в Америці на 4,500,000 фармах, так, що, значить приблизно 70 відсотків усіх американських фарм займається молочарством. Проти инших родів сільського господарства воно має деяку переваґу. Молочне господарство землі не виснажує, а навпаки, дає гній для оплодотворення кепського ґрунту. Далі, воно дає можливість корисно зужити траву, солому й такі инші фармерські продукти, які ні на що инше не здалися. Врешті, на всякій фармі воно може бути ведене поруч з усяким иншим хліборобством і може давати фармерови постійний прибуток з боку.

Мало не половину всіх молочних коров в Америці мають фармери в семи стейтах: Висконсин має має їх найбільше, другий Ню Йорк, а далі Мінесота, Ілинойс, Айова, Тексас і Пенсилвенія. До великих міст на Сході молоко достарчають здебільша фармери з нюйорського стейту, з Нової Англії і з Пенсилвенії. Більш тривкі молочні продукти, як масло, сир і так зване конденсоване молоко, продукують західні стейти — передівсім Висконсин, Ілинойс, Мінесота і Айова, — де пашня дешевіща і богато пасовиск. У Висконсин виробляють дві третині американського сира. Чимало молока йде також у вирібництві шоколяди та инших цукорків.

Обраховано, що приблизно 46 відсотків всього молока зуживається для домашних потреб, чи то просто для споживання чи для варення страви. 36 відсотків іде на масло, 4 відсотки на сир, кенденсоване молоко і морожене, решта на инші продукти.

Порівнюючи з иншими краями, в Америці споживають молока й молочних продуктів небогато, — пересічно по 49 гальонів на голову населення, тоді як в Німеччині це споживання доходить до 60 гальонів на душу, в Швайцарії 67, в Швеції близько 70 гальонів. Масла Злучені Держави споживають по 16 фунтів на голову річно, Данія 18 фунтів, Австралія 26, Канада 29 фунтів. В деяких европейських краях консумція сира в четверо і в пятеро перевисшає американських чотири фунти на голову. З року на рік зростає продукція консервованого молока, як „конденсового" так і „випаруваного". Мороженого („айскріму") зїдають в Америці що року яких 225 міліонів гальонів — значить по два і чверть гальона на душу населення.

Кошти продукції в молочній індустрії є дуже ріжні і залежать передівсім від цін пашні і від породи коров. Чим більш молока і товщу на масло дає корова, тим менші кошти. Пересічно корова дає на рік яких 1860 кварт молока, яке містить в собі коло 160 фунтів масла. Та коли вона з доброї породи й добре кормлена, то може дати вдвоє і півтретя разу стільки молока. Ціни на молоко залежать від віддалення до ринку, від попиту і від загального рівеня цін. На загал, з 15 центів, які платиться в місті за кварту молока в пляшці, фармер дістає 6 центів. Решту забирає транспорт до міста і в місті, пастеризація і передівсім гуртовий і крамничний розпродаж.

Взагалі, та бутелька молока, що її молочар лишає рано під дверима, перейшла богато рук з того часу, як фармер видоїв корову руками чи машиною. Коли він живе десь далі від головної дороги й не близько залізничої стації, тоді звичайно він сам мусить вивести його на головну дорогу, по якій фармерські баньки з молоком збирають автомобілі — „троки", що звозять їх на стацію. Молочні поїзди везуть молоко до міста, де у великих молочарнях його пастеризують і розливають у пляшки.

В Америці добре розвинулось кооперативне молочарство. Особливо в Мінесоті, Висконсин і Айові є великі фармерські кооперативні спілки для гуртового збуту молока. Здебільша вони лише продають свій продукт міським гуртівникам і тільки деякі взялися вже й за розпродаж і достарчання консументам по містах. Фармерські кооперативні молочарні в Мінесоті мають свої контори навіть в Ню Йорку. Нюйорська „Кооперативна Ліга Молочарів", до якої належать фармери, що достарчають молоко й молочні продукти до міста Ню Йорку, має яких 70.000 членів, які на своїх фармах нараховують разом біля міліона коров, і удержує 159 молочарень, в яких збирають і пастеризують молоко, або переробляють його на масло, сир, морожене й инші молочні продукти.

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ